

ks. dr hab. Kazimierz Pierzchała, prof. KUL

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
Wydział Nauk Społecznych, Instytut Pedagogiki
Aleje Raławickie 14, 20-950 Lublin
<https://orcid.org/0000-0001-9972-943X>

Warszawa, 28.07.2022 r.

**Recenzja rozprawy doktorskiej
mgr Moniki Mydłowskiej-Miazek
pt.:**

**„HIERARCHIA WARTOŚCI MŁODZIEŻY PRZEBYWAJĄCEJ W ZAKŁADACH
POPRAWCZYCH”,**

przygotowanej pod kierunkiem naukowym dr hab. Anna Fidelus, prof. UKSW,
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie,
Warszawa 2022

W oparciu o uchwałę *Rady Dyscypliny Pedagogika UKSW z dnia 22 czerwca 2022 roku ws. wyznaczenia recenzentów rozprawy doktorskiej Pani mgr Moniki Mydłowskiej-Miazek*, zlecającą przygotowanie recenzji rozprawy doktorskiej przedstawiam co następuje:

Po dogłębnej analizie przedstawiona przeze mnie recenzja zawiera uwagi dotyczące ocenianej rozprawy, w zakresie wynikającym z wymogów art. 13 ustawy ust. 1 z dnia 14 marca 2003 r. *o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki* (Dz.U. z 2014 r., poz. 1852 z późn. zm., tj. Dz.U. z 2017 r., poz. 1789), tj.:

- 1) oryginalności rozwiązania problemu naukowego,
- 2) wykazania ogólnej wiedzy teoretycznej kandydata w danej dyscyplinie naukowej,
- 3) umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez kandydata.

1. Wartość i oryginalność rozwiązania problemu naukowego

Badania wartości uznawanych i odczuwanych przez młodzież można zaliczyć do szczególnie skomplikowanych. Podejmujący prace badawcze w tej dziedzinie są zmuszeni na ogół dostosować się do specyficznych możliwości realizacyjnych. Przeważnie muszą – z powodu niedostatku odpowiednich standardów – projektować własne narzędzia, które mogą być zastosowane w toku badań. Do tego dochodzą niedostatki prób badawczych, na ogół nie spełniających warunki reprezentatywności.

Doktorantki to nie zniechęciło do podjęcia badań młodzieży przebywającej w zakładach poprawczych. Wartością jest już chęć badania specyficznego obszaru, który już na początku wydaje się mało dostępnym i trudnym. Wielkość, nawet dalekich od ideału badań, pozwala uchwycić pewne powtarzalne i uniwersalne tendencje, a zatem zbliżyć się do poznania stanu rzeczy. Ponadto należy pamiętać, że kolejne prace badawcze w określonym stopniu mogą się przyczynić do doskonalenia metodologii badań. Analiza zawierająca przedmiot badawczy z pewnością przyczyni się do wzrostu zainteresowania problematyką aksjologiczną współczesnego społeczeństwa, w tym tak trudnej młodzieży. Wartości aksjologiczne skierowane są ku konkretnym osobom. Orientacja na tego typu wartości łączy się z wrażliwością na potrzeby drugiego człowieka i zdolnością rozumienia jego oraz relacji międzyludzkich, a nawet niesienia pomocy drugiemu człowiekowi.

W badaniu przeprowadzonym w 2021 roku doktorantka zastosowała kwestionariusz wywiadu „100 zdań – 100 opinii”, autorski kwestionariusz Instytutu Badań Edukacyjnych, wzorowany na narzędziu badawczym „Poglądy Młodzieży”, opracowanym przez Krzysztofa Kicińskiego. Badająca (jak podaje w pracy, s. 11) otrzymała zezwolenie na udostępnienie i umożliwienie wykorzystania przedmiotowego projektu badawczego. Wśród 100 pytań podanych w kwestionariuszu, do których badani mieli się ustosunkować, znalazło się 10 grup wypowiedzi (każda składająca się z 10 zdań) reprezentujących określone grupy wartości. Badanie uwzględnia następujące grupy wartości: allocentryczne – zdolność rozumienia drugiego człowieka i relacji międzyludzkich, przyjemnościowe (rekreacyjno-hedonistyczne), prospołeczne, związane ze sprawowaniem władzy, związane z pracą, kulturalne, rodzinne, obywatelskie, edukacyjne i materialne.

Aby zmniejszyć niebezpieczeństwo nietrafności udzielanych odpowiedzi Autorka dysertacji (za autorem kwestionariusza) postanowiła zrezygnować z bezpośredniego pytania respondentów o ich stosunek do określonych wartości. Ich zadaniem było ustosunkowanie się do zdań będących wskaźnikami uznawania (bądź nie) określonych wartości.

Przedmiotem badań w niniejszej dysertacji była analiza wartości występujących w pracy resocjalizacyjnej z młodzieżą przebywającą w zakładach poprawczych, a także

powiązań możliwych relacji, które w zamiarze posiadają za zadanie doprowadzenie do zmiany postaw życiowych młodego człowieka.

Badaniem diagnostycznym w podjętym procesie badawczym była próba rozpoznania, w losowo wybranych zakładach poprawczych, jak przebywająca tam młodzież rozumie zagadnienie wartości w kontekście zasadniczego celu. **Celem głównym badań** była analiza hierarchii wartości w procesie resocjalizacyjnym młodzieży w zakładach poprawczych. Cel teoretycznym było wypracowanie koncepcji pracy resocjalizacyjnej w oparciu o hierarchię wartości. Natomiast celem poznawczym było określenie obecności i zakresu występowania wartości w procesie resocjalizacji młodzieży przebywającej w zakładach poprawczych. I w końcu cel praktyczny dysertacji to przygotowanie modelu hierarchii wartości umożliwiających oddziaływania resocjalizacyjne, a postulowanych przez młodzież, przebywającą w zakładach poprawczych. To oznacza próbę znalezienia wartości idealnych i utopijnych, których realizacja jest wysoce ceniona, nagradzana, ale nie oczekiwana powszechnie, których brak realizacji nie spotyka się z sankcjami.

Pierwsze cztery rozdziały dysertacji zawierają teoretyczne uzasadnienie rozwiązania problemu badawczego, zgodnie z aktualnym stanem wiedzy przedstawionym w literaturze zarówno krajowej jak i międzynarodowej. Ułożenie treści tych rozdziałów zostało zaprezentowane w układzie problemowym (chronologicznym), podbudowującym teoretyczne tezy pracy i pozwalającym porównać wybrane dane teoretyczne (w tym: wartość w ujęciu pedagogicznym, wychowanie we współczesnej rodzinie, nieprzystosowanie społeczne, problemy współczesnej resocjalizacji, diagnozę resocjalizacyjną w kontekście terapii wychowawczej, zadania wychowawcy w procesie resocjalizacji, proces resocjalizacji w zakładach wychowawczych oraz resocjalizację i profilaktykę w środowisku otwartym) z wynikami badań własnych (w stopniu określonym celem), zawartych w części szczegółowej rozdziału VI.

Praca ze względu na jej cel, zakres i charakter zawiera dosyć rozbudowaną procedurę badawczą, którą doktorantka przedstawiła w odrębnym V rozdziale dysertacji. Ujęto w nim zastosowane metody i techniki rozwiązywania problemów oraz system przetwarzania i opracowywania wyników badań. Należy podkreślić, że badająca stworzyła sobie potrzebny margines swobody i samodzielności, który jest

warunkiem oryginalności, bez której nie byłoby postępu w nauce. Ustalona naukowo metodologia spełnia w dysertacji narzędzie w drodze do prawdy, nie stanowi zaś gorsetu krępującego ruchy i usztywniającego postawę. Należy pamiętać, że poza generalnymi regułami poprawności, każda sytuacja oczekuje oryginalnych rozwiązań badawczych, także w zakresie technicznych rozwiązań, które można znaleźć w recenzowanej pracy. Można byłoby lekko pewne elementy poprawić, ale stan faktyczny jest zupełnie wystarczający.

Wyniki badań i dokonań własnych wraz z analizą, omówieniem i uogólnieniami, stanowią część szczegółową pracy (rozdział VI). Treść jest oryginalna, wynikająca z własnych badań i przemyśleń. Oryginalnością szczególną jest przedmiot badań. Prezentowana treść uwzględnia właściwą kolejność, tj.: ekspozycję danych i ich opis, analizę, interpretację wyników i ocenę danych, ich wartościowanie i porównywanie oraz uogólnianie i wnioskowanie. W badaniach doktorantki uniknięto zbędnych powtórzeń.

Tematy wchodzące w zakres danego rozdziału całkowicie wyczerpują zasygnalizowane w tytule rozdziału kwestie merytoryczne.

Rozprawa doktorska **mgr Moniki Mydłowskiej-Miazek** zasługuje na szczególną uwagę, ponieważ porusza problematykę wrażliwą, istotną i aktualną, zarówno w aspekcie rozważań teoretycznych, jak i na płaszczyźnie działania praktycznego. Po dogłębnym zapoznaniu się z treścią rozprawy **pozytywnie oceniam wartość podjętej problematyki i samą jej realizację**. Za pozytywną oceną recenzowanej pracy przemawia:

- podjęcie ważnej społecznie problematyki dotyczącej „karania”, resocjalizacji, socjalizacji i readaptacji społecznej osób młodych, niedostosowanych społecznie,
- zwrócenie uwagi na uwarunkowania środowiska penitencjarnego (udział rodziny, bliskich i znajomych w procesie resocjalizacji, readaptacji, socjalizacji itp.),
- podjęcie się analizy czynników wpływających na readaptację młodzieży przebywającej w zakładach poprawczych, przy wykorzystaniu szeroko pojętej literatury przedmiotu zarówno krajowej jak i zagranicznej, w stopniu wystarczającym,
- wpisanie się przedmiotowej pracy w nurt *profilaktyki pozytywnej*, który coraz częściej przywoływany jest w piśmiennictwie naukowym,

- wykorzystanie bardzo ciekawej i urozmaiconej metodologii badań, szerokiego obszaru badań i to takiego, który w znacznej mierze nie był wcześniej pokazywany, albo badany pod zupełnie innym kątem lub pobieżnie,
- praktyczny charakter opracowania w zakresie społeczno-pedagogicznym,
- wypracowanie koncepcji pracy resocjalizacyjnej wychowanków zakładów poprawczych w oparciu o hierarchię wartości z dokładnym i przejrzystym opisem.

Mając na uwadze dobro człowieka to wszelkie działania naprawcze wychowanka należy prowadzić w sposób uporządkowany, powinny mieć one charakter powtarzalny, stabilny, zmierzający do osiągnięcia wyznaczonego celu. Działania te musi cechować jasność, przejrzystość i logiczność i to wszystko jest w ww. programie.

Zdaniem doktorantki wypracowanie koncepcji pracy resocjalizacyjnej (stworzenie programów) winno spełniać oczekiwania systemu oraz kierownictwa placówki, by podopieczni i podopieczni odkryli, że pobyt w niej nie musi się kojarzyć z nieakceptowaną przez nieletnich karą, z utratą wolności czy też „przerwą w życiorysie”. W programach chodzi o to, by wychowankowie zaakceptowali oddziaływania kadry pedagogicznej, odkryli w tych działaniach wskazówki do odnalezienia nowej drogi życia, wolnej od patologii. Współczesna resocjalizacja, oparta jest w dużej mierze na założeniach teorii behawioralnej i zasadach społecznego uczenia się, zdecydowanie akcentuje konieczność podmiotowego traktowania wychowanka w procesie reedukacji i wtórnej socjalizacji, przy szerokim uwzględnieniu interakcji społecznych. Programy te winny w sposób skutecznie przygotować wychowanka do powrotu do społeczeństwa, programując oddziaływania readaptacyjne, najczęściej bez wspierającego charakteru środowiska otwartego. Należy pamiętać, iż wychowankowie znacznie szybciej przyswajają pozytywny system wartości, który obserwują u wychowawcy (s. 244). Trwałe efekty resocjalizacji nie mogą zaistnieć bez czynnego, świadomego udziału wychowanka, a nieletni, który pod okiem wychowawców nauczył się funkcjonować w relacjach społecznych w praktycznym działaniu, ma szansę powrócić do swojego pierwotnego środowiska, jako jego pożyteczny członek, a nie pasożyt społeczny. Programy mają na celu stworzyć takie warunki nieletniemu, by miał on szansę pozbyć się, w miarę możliwości, zespołu lęków i zahamowań przed podejmowaniem odpowiedzialności za własne życie.

Wychowankowie placówek resocjalizacyjnych posiadają utrudniony start życiowy ze

względu na wielość traumatycznych, wczesnodziecięcych doświadczeń, a także wielokrotne wejście w konflikt z prawem, często brak wzorców i oparcia w rodzinie. Zdecydowana większość wychowanków wywodzi się z rodzin dysfunkcyjnych, w których odnotowuje się: bezrobocie, alkoholizm, bezdomność, niezaradność życiową, niewydolność opiekuńczo-wychowawczą. Zauważa się, że młodzi ludzie po opuszczeniu placówek resocjalizacyjnych odczuwają specyficzny rodzaj wolności oraz satysfakcję z możliwości samodzielnego podejmowania decyzji.

Niestety wielu byłych wychowanków staje się częścią grup ludzi wykluczonych społecznie, a efekty pracy socjalizacyjnej rozpoczętej w placówkach „poprawczych” bardzo szybko ulegają zatarciu.

Najważniejszym zadaniem w okresie adaptacji i asymilacji wychowanek jest przedstawienie mu uczciwej, konkretnej i rzetelnej oferty pobytu oraz określenie katalogu korzyści, opartego nie tylko na szansie wcześniejszego zwolnienia z zakładu lub zwiększenia liczby udzielonych dni urlopu, ale przede wszystkim na możliwości osiągnięcia uprawnień oraz kwalifikacji atrakcyjnych i przydatnych po opuszczeniu zakładu.

Bardzo trafnie podaje doktorantka, że warto zagłębić się w świat zainteresowań podopiecznych, aby lepiej poznać ich potrzeby i wartości. Dzięki temu można wykorzystać drzemiący w nich potencjał i talenty, a także bazować na ich mocnych stronach, wspierając ich rozwój i jednocześnie pozwalając, aby dobrze się przy tym bawili.

Z uwagi na uwypuklone przeze mnie kwestie **postrzegam pracę jako bardzo wartościową naukowo i oryginalną.**

2. Wykazanie ogólnej wiedzy teoretycznej kandydata w dyscyplinie pedagogika

Przedstawiona do recenzji dysertacja liczy 314 stron. Jej układ jest zgodny z zasadami pracy naukowej, prosty i przejrzysty, prezentujący zagadnienia teoretyczne, związane z readaptacją **młodzieży przebywającej w zakładach poprawczych**, a ponadto założenia metodologiczne i wyniki badań własnych. Praca napisana jest poprawnym językiem, bez błędów w pisowni. Składa się ona z krótkiego wstępu (s. 7-12), czterech rozdziałów teoretycznych (s. 13-153), krótkiego rozdziału metodologicznego (s. 154-177) oraz jednego rozdziału empirycznego, obejmującego prezentację i analizę

wyników badań własnych, (s. 178-273), a następnie z zakończenia, bibliografii i aneksów.

Praca zawiera prawidłowe proporcje, bez zbędnych tekstów i przydługich opisów, które często nie wnoszą niczego. Stanowi logiczną całość, ukazującą poprawność warsztatową i merytoryczną Autorki.

Po głębokiej analizie treści dysertacji stwierdzam, iż kandydatka wykazuje wyczerpującą wiedzę teoretyczną w dyscyplinie naukowej pedagogika.

3. Umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez kandydata

Rozprawa doktorska powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Sposób wykonania badań, ich opis i przeprowadzona analiza bardzo obszernego zakresu danych wskazują, że doktorantka wykazała się odpowiednią sprawnością warsztatową i umiejętnością prowadzenia prac badawczych oraz ewaluacji i prezentacji wyników badań. Uzyskany w badaniach materiał empiryczny posiada duży potencjał do wykorzystania w formie publikacji w renomowanych czasopismach naukowych. Dysertacja jest też polem do dalszych badań oraz dużym wkładem w dyskurs naukowy z zakresu pedagogiki. Jeszcze raz powtórzę: wartością jest chęć badania specyficznego obszaru, który już na początku jest mało dostępnym i trudnym.

Konkluzja

Całość przedłożonej do recenzji rozprawy oceniam bardzo pozytywnie (na ocenę: **bardzo dobry z wyróżnieniem**).

Rozprawa doktorska **mgr Moniki Mydłowskiej-Miazek** jest oryginalna, stanowi interesujące teoretyczno-empiryczne studium społeczno-pedagogiczne. Podejmuje niezwykle ważny i aktualny problem readaptacji społecznej w kontekście hierarchii wartości w procesie resocjalizacyjnym młodzieży przebywającej w zakładach poprawczych.

Za problem badawczy niniejszej pracy Autorka uznała zagadnienie, które brzmi następująco: ***Jakie znaczenie ma hierarchia wartości dla efektywności procesu***

resocjalizacji młodzieży przebywającej w zakładzie poprawczym? Warto przejrzeć przedmiotową pracę, aby znaleźć w niej tę odpowiedź. W skrócie można napisać, że hierarchia wartości, to nabywany przez wychowanków zakładów poprawczych w toku wychowania system, odgrywający kluczową rolę w życiu dorosłym każdego człowieka. To właśnie dzięki niej ludzie wiedzą jak powinni się zachować w momencie życiowego dylematu. Potrafią ocenić, co jest dla nich najlepsze i do czego powinni dążyć. Wartości zajmują (powinny zajmować) wyjątkowo ważne miejsce, szczególnie dla młodzieży z problemami wychowawczymi.

Podsumowując wszystkie uwagi i szczegółowe oceny rozprawy doktorskiej **mgr Moniki Mydłowskiej-Miazek: „HIERARCHIA WARTOŚCI MŁODZIEŻY PRZEBYWAJĄCEJ W ZAKŁADACH POPRAWCZYCH”**, przygotowanej pod kierunkiem naukowym dr hab. Anny Fidelus, prof. UKSW na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie w 2022 roku, **stwierdzam**, że omawiana dysertacja w pełni spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim, wyczerpując warunki określone w art. 13, ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2014 r., poz. 1852 z późn. zm., tj. Dz.U. z 2017 r., poz. 1789) i **na tej podstawie wnioskuję o dopuszczenie pani mgr Moniki Mydłowskiej-Miazek do dalszych etapów przewodu doktorskiego.**

Życzę dalszych sukcesów i powodzenia w życiu osobistym i nauce

ks. dr hab. Kazimierz Pierzchała, prof. KUL

ks. dr hab. Kazimierz Pierzchała, prof. KUL